

PARTICIPATIVNÍ ROZPOČTOVÁNÍ

*PŘÍPADOVÉ
STUDIE MĚST*

DABROWA GORNICZA
WALBRZYCH
BRATISLAVA NOVÉ MESTO
BANSKÁ BYSTRICA

AGORA

AGORA je česká nezisková organizace založená v roce 1998 holandskými partnery se záměrem podpořit transformaci české společnosti. Naším snahou je proto nadále zlepšovat politickou kulturu v České republice. Působíme zejména na místní úrovni, kde podporujeme spolupráci mezi radnicemi a občany ve vlastních projektech nebo zakázkách radnic.

Radnicím poskytujeme své služby při zapojování veřejnosti. Ve své práci využíváme velké spektrum metod, které umožňují vést strukturovaný dialog mezi občany a veřejnou správou. Moderujeme a facilitujeme veřejné debaty na různá témata, zajišťujeme komplexně vytváření nebo aktualizaci strategických dokumentů a jejich dílčích podkladů.

Ve vlastních projektech posilujeme kapacity českých samospráv a budujeme jejich vlastní dovednosti potřebné pro komunikaci s veřejností. V průběhu projektů se soustředujeme na využívání inovativních metod zapojení veřejnosti. Během vlastní realizace tak předáváme našim partnerům své znalosti a budujeme jejich vlastní schopnosti, která jim umožní pokračovat i bez naší přímé účasti.

Další informace o nás naleznete na našich stránkách www.agorace.cz.

PŘEDMLUVA

Tato publikace je určena všem, kteří se zajímají o to, jak je možné zavádět participativní rozpočtování ve městě. Do jisté míry tak předpokládá alespoň základní představu o tom, co participativní rozpočet je. Snažili jsme se vytvořit krátký a přesto dostatečně ilustrativní popis různých modelů participativního rozpočtu, které fungují u našich blízkých sousedů. Proto jsme také zvolili formát případových studií. V jednotlivých případových studiích můžete nalézt různé přístupy, jak je tento postup možné využít pro zvýšení podílu občanů na rozhodování o rozpočtu města. Pokud se budete chtít seznámit s dalšími detaily, najdete u jednotlivých příkladů odkazy na webové stránky, kde najdete další informace.

Vznik této publikace umožnil Mezinárodní Visegrádský fond, který podpořil náš společný projekt „Participativní rozpočtování – různé pohledy na procesy participace veřejnosti zemích Visegrádské čtyřky“. Hlavním záměrem tohoto projektu je přispět k posílení demokratických postupů na úrovni místních samospráv zemí Visegrádské čtyřky a umožnit lepší pochopení základních podmínek pro jejich realizaci. Doufáme, že uváděné příklady přispějí k prohloubení diskuze o využívání tohoto inovativního nástroje také v českých městech.

Vojtěch Černý, Agora CE

Partneři projektu:

BORIS Association (PL)

Agora CE (CZ)

Utopia.sk (SK)

Projekt „Participativní rozpočtování – různé pohledy na procesy participace veřejnosti zemích Visegrádské čtyřky“ podpořilo IVF.

•
• **Visegrad Fund**
•
•

DABROWA GORNICZA

PARTICIPATIVNÍ ROZPOČET DABROWSKI (DBP)

Autor: Piotr Drygała, vedoucí Kanceláře pro neziskové organizace a aktivní občanství, Správní kancelář města Dabrowa Gornicza

VYVINUTÍ MODELU A JEHO ZAVÁDĚNÍ

Participativní rozpočet Dabrowski je mechanismus, který umožňuje obyvatelům města **DABROWA GORNICZA** (cca 129 tis. obyvatel) zapojit se do rozhodování o části investic z městského rozpočtu. Je výjimečný díky diskusním fórům místních obyvatel a možnosti probírat návrhy projektů se zaměstnanci úřadu. Zakládá se na transparentních pravidlech, která vznikla jako výsledek sedmiměsíční práce a diskusí. Dne 30. ledna 2013 přijala rada města Dabrowa Gornicza usnesení, které stanovilo pravidla pro procesy konzultací s obyvateli o části nákladů z rozpočtu města pro rok 2014.

PRD se pojí s investicemi do prostředí obyvatel, zejména veřejných prostor, například čtvrtí, ulic či dvorků. Model PRD vychází z rozdělení města do 27 čtvrtí, které jsou výsledkem toho, jak se v minulosti utvářely místní komunity, nebo vycházejí z běžných názvů osad v městských částech. Správa města Dabrowa Gornicza se na základě ročních nákladů města usnesla, že si na realizaci projektů, o které zažádají obyvatelé v městské oblasti, může dovolit přidělit rozpočet o velikosti 8 milionů Polských zlotých (zhruba 50 miliónů korun), což je 1,2 % z celkových nákladů rozpočtu.

Rozdělení těchto 8 milionů zlotých mezi jednotlivé čtvrti vycházelo z následujícího přepočtu: 30 000 Polských zlotých (částka pro každou čtvrť) + částka vyplývající z počtu obyvatel v každé čtvrti. Tímto způsobem se došlo k tomu, že nejmenší čtvrť – Ratanice – čítající 158 registrovaných osob, má k dispozici 39 171 Polských zlotých (cca 250 tis. korun), a největší – Jižní Mydlice – s počtem 9 295 obyvatel má částku 569 674 zlotých (3,7 mil. korun).

FÁZE I – INFORMAČNÍ A VZDĚLÁVACÍ KAMPAŇ

Protože jsme si uvědomovali, že zavedení PRD bude na poprvé vyžadovat intenzivní informační a vzdělávací aktivity, v období od února do března 2012 jsme naplánovali a zrealizovali následující projekty: webové stránky www.twojadabrowa.pl a profil PRD na Facebooku, v každé čtvrti byla ustavena konzultační místa, bylo vytištěno 1 500 plakátů a 4 000 brožurek, které znázorňovaly daný proces, a bylo zorganizováno 9 informačních setkání pro obyvatele. Na přelomu října a listopadu jsme zorganizovali dodatečnou kampaň před volbou projektů. Vytvořili jsme také několik relací a televizních programů, které se vysílaly v televizi a objevily na internetu. Druhý ročník PRD byl obohacen o organizaci diskuzí v prostoru jednotlivých čtvrtí.

FÁZE II – OHLAŠOVÁNÍ PROJEKTŮ NAVRŽENÝCH OBYVATELI

V prvním ročníku PRD mohly být projekty podávány od 8. dubna do 20. května 2013. Abychom tento krok umožnili, vytvořili jsme speciální manuál, který obsahuje základní principy a informace. Iniciativy se mohl chopit každý obyvatel dané čtvrti, který završil 16. rok věku. Projekty se vypracovávaly na specifickou přihlášku, kterou připravila rada města (v papírové a elektronické verzi). Požadavek musela podpořit skupina alespoň 15 místních obyvatel, kteří završili 16. rok věku. Projekty nebyly omezeny žádným tématem a stačilo jen to, aby byly slučitelné s požadavky komunity. Musely ale být dosažitelné a mít veřejně prospěšný charakter.

Podávání projektů trvalo až do posledního okamžiku 20. května. Obyvatelé podali celkem 250 projektů. Každá čtvrť se přihlásila přinejmenším s jedním projektem a největší počet byl 32. Většinu projektů (59, tedy 24 %) připravili občané pro zrenovování chodníků, schodů a povrchu silnic. Dalších 40 a tedy 16 % byly návrhy na dětská hřiště. Zbudování parkovišť bylo věnováno 23 projektů (tedy 10 %), projektů na územní rozvoj bylo 20 (8 %), projektů na výstavbu a opravu dětských hřišť 15 (6 %), na výstavbu náměstí 8 (4 %), na osvětlení 8 (4 %) a 2 projekty byly podány na výstavbu skate parků. 56 projektů neboli 23 % spadlo do kategorie „další“ a vztahují se např. k výstavbě potápěčského centra, k vybavení komunitních center, učeben, organizací pro kulturní akce či k výstavbě skládek. V dalším ročníku PRD v roce 2015 je 236 projektů a pro právě probíhající ročník 2016 počet projektů přesáhl 200.

>> Občané se s úředníky města radí o návrzích svých projektů (foto: twojadabrowa.pl)

FÁZE III – PROZKOUMÁNÍ A HODNOCENÍ PROJEKTŮ

Od 20. května do 19. srpna trvalo období, kdy návrhy prověřovala správní kancelář. Požadovala vytvoření odpovídajících kartotéčních listů pro každý z projektů a do práce na PRD se zapojila většina oddělení správní kanceláře. Úřední proces ověřování a hodnocení projektů závisel hlavně na tom, zda jsou návrhy úplné, což od jednotlivých oddělení vyžadovalo ohromné množství práce. Dne 19. srpna byl zveřejněn seznam projektů, které obyvatelé podali pro každý z obvodů, společně s vyjádřením správní kanceláře.

FÁZE IV – FÓRA PRO OBYVATELE JEDNOTLIVÝCH ČTVRTÍ

V září a říjnu se konala fóra pro obyvatele jednotlivých čtvrtí. Jejich cílem bylo objasnit vyjádření úřadu o schválených projektech, začít o nich jednat a následně určit seznam projektů pro konečné hlasování. Pro občany to byla také příležitost dozvědět se o nápadech a projektech podaných jejich sousedy.

Uskutečnilo se 27 setkání v každé čtvrti přesně podle plánu. Tímto způsobem v daných čtvrtích vznikly seznamy pro hlasování. Celkem se na seznam dostalo 195 z původních 250 návrhů. Tato fóra pro obyvatele jednotlivých čtvrtí jsou typickým znakem procesů ve městě Dabrowa Gornicza a nejdůležitější fází PRD. Díky nim dokonce obyvatelé několika čtvrtí v dalším ročníku odsouhlasili celý seznam projektů v rámci částky pro danou čtvrt.

FÁZE V – OBYVATELÉ VOLÍ PROJEKTY

Hlasování bylo podle ustavených procesů stanoveno na období od 18. do 22. listopadu.

Hlasovat bylo možné:

- elektronicky – využitím formuláře na webových stránkách participativního rozpočtu,
- poštou – zasláním formuláře správní kanceláři,
- přímo – vhozením formuláře na konzultačním místě pro danou čtvrt.

Hlasování bylo otevřené a každý hlasující musel potvrdit, že je starší 16 let a udat o sobě základní údaje (jméno a příjmení, adresa, identifikační číslo), jež byly součástí volebního lístku. Každý obyvatel tyto informace stvrdil vlastnoručním podpisem. Pro elektronické hlasování bylo možné použít danou emailovou adresu pouze jednou.

Výsledky předčily naše očekávání: bylo podáno 22 831 hlasů (22,3 % všech, kdo byli oprávněni volit). 7 504 hlasů bylo uděleno po internetu a tradičním způsobem (formou papírového lístku) hlasovalo 15 327 obyvatel. Z toho bylo bohužel 2 338 hlasů neplatných kvůli formalitám. Nejmenší účast byla 4 % oprávněných obyvatel dané čtvrti a nejvíce jich bylo 78 %. V dalším roce, se daná čísla o něco málo snížila.

FÁZE VI – VYHLÁŠENÍ PROJEKTŮ URČENÝCH K REALIZACI

Na základě dat bylo vzhledem k počtu získaných bodů v každé čtvrti ustaveno pořadí projektů. Do fáze realizace postoupily jen ty projekty, které se vešly do limitu financí přislíbeného pro danou čtvrt. Tímto způsobem pro realizaci v roce 2014 vybrali obyvatelé z 27 čtvrtí 54 projektů. Ve druhém ročníku vybrali k realizaci 70 projektů. Fáze VII – realizace doporučených projektů.

Vybrané projekty byly jednotlivými odděleními připraveny k realizaci. V roce 2014 jsme dokončili všech 56 vybraných projektů, jejichž plody dnes obyvatelé mohou sklízet. Stojí za zmínku, že množství peněz pro realizaci překročilo plánovaných 5 milionů Polských zlotých a vyšplhalo se na 6,2 milionu, z čehož jsme do budoucna vyvodili odpovídající závěr.

FÁZE VIII – DOHLÍŽENÍ NA REALIZACI PROJEKTŮ

Z principu by se zvolené projekty měly dokončit v rozmezí jednoho roku. To, jak jejich realizace postupuje, oznamujeme na webových stránkách v sekci pro každou z 27 čtvrtí. Podle výše zmíněného rozhodnutí jsme jmenovali vedoucí jednotky, jež nesou odpovědnost za realizaci jim přidělených projektů. Každé dva měsíce jsou navíc svolávána setkání speciálního týmu pro realizaci projektů, což nám umožňuje projednávat otázky možných problémů s realizací.

FÁZE IX – HODNOCENÍ

Již od samého počátku jsme přemýšleli o tom, jak provést hodnocení plánovaných procesů, které by nám dovolilo je v dalším roce upravit. Nejprve jsme tedy celý rok sbírali poznámky a poté spolupracovali s externími odborníky (tato spolupráce se v současnosti zavádí do rámce projektů spolufinancovaných Evropskou unií). Díky tomu jsme do procesů protlačili určité změny.

>> *Setkání pracovní skupiny k vyhodnocení proběhlého ročníku PRD 2014
(foto: twojadabrowa.pl)*

Nakonec bychom měli zmínit, že vhodně naplánovaná práce a dialog ohledně participativního rozpočtu ve městě Dabrowa umožnilo dosažení kompromisu mezi politiky a občany, což je v případě takového typu novátorského procesu nedocenitelné.

Jak byl participativní rozpočet zrealizován si můžete ověřit na stránkách www.twojadabrowa.pl.

WALBRZYCH

PARTICIPATIVNÍ ROZPOČET MĚSTA

Autor: Anna Žabska, koordinátorka participativního rozpočtu města Walbrzych v letech 2012-2014

WALBRZYCH je druhým největším městem v Dolním Slezsku. Dne 1. ledna 2013 získalo po deseti letech znovu status samosprávného města, což se stalo přelomovou událostí. Jediným správcem města se opět stal starosta a rozpočet města vzrostl z 350 na 600 milionů Polských zlotých (téměř 4 mld Kč).

Populace Walbrzychu čítá 120 000 obyvatel. Město je rozděleno do 12 obvodů, které spravují místní samosprávné rady dosazované Radou celého města.

Roční rozpočet vychází přibližně na 600 milionů Polských zlotých. Už několik let jsou hlavní položkou ve výdajích investice do infrastruktury. Za poslední dva roky tyto investice vyvrcholily zrealizováním dvou největších projektů, tj. vybudováním rekreačního plaveckého a lázeňského centra a Multikulturního parku ve Starém dole.

K prvnímu pokusu zavést ve Walbrzychu mechanismy participativního rozpočtování došlo v roce 2012. Starosta Roman Szelemej se obrátil na Vyšší státní odbornou školu ve Walbrzychu s návrhem připravit prvotní průzkum města, jehož cílem bylo zjistit potřeby obyvatel a jejich názory na projekty a investice, které by se ve Walbrzychu měly uskutečnit. Průzkum se skládal ze dvou kroků. První fáze sestávala z dotazníků. Několik studentů PWSZ ve Walbrzychu se vydalo do Podzamcze, což je největší městský obvod. Studenti se ptali, co by se mělo udělat s druhou částí budovy bývalé střední školy č. 5, která se nachází na ulici Kasztelanska. V tu chvíli již byla část této budovy opravena obcí Walbrzych a nacházela se v ní bezplatná Integrovaná školka místní správy pro skupinu 75 dětí.

Druhá část tohoto komplexu ale zůstávala v hrozném stavu. Byly tedy vyčleněny 3 miliony Polských zlotých (19,5 mil Kč) na realizaci nápadu místních obyvatel. Ve druhé fázi si obyvatelé mohli vybírat ze všech navržených nápadů. Hlasovalo se po internetu a také v nákupních centrech. Okolo 2 000 obyvatel se rozhodlo, že chtějí moderní vzdělávací a kulturní centrum s klubem pro seniory. Tento návrh byl zahrnut do rozpočtu na rok 2013.

Vzhledem k velké účasti společnosti a pozitivní reakci obyvatel se starosta rozhodl, že následující rok zavede Participativní rozpočet Walbrzychu (PRW) v rozšířené podobě pod heslem "Navrhujete, rozhodujete". Jmenovaný koordinátor PRW se ujal vypracování návrhu, jeho zrealizování a dokončení procesu v souladu s následujícím rozvržením:

Březen | Vypracování podmínek PRW – tým občanů

Duben | Zveřejnění podmínek PRW – předložení komentářů

Duben | Setkání rady města Walbrzych – řešení poradenství

Květen / Červen | Setkání s obyvateli v jednotlivých okrscích – informační kampaň

Červen | Uzávěrka pro předložení návrhů projektů a úkolů PRW

Červenec / Srpen | Rozhodování schvalovacího týmu

Září | Setkání s obyvateli po celém městě

Září | Hlasování o projektech

Listopad | Odevzdání návrhu rozpočtu

V první fázi byl ustaven občanský tým, který tvořili:

- Předseda Klubu rady města Walbrzych
- Představitelé rad komunit místní správy
- Zástupci občanů z oblasti kultury, sportu a také seniorů
- Zmocněnec za postižené občany
- Předseda rady města pro veřejné blaho
- Zástupce rady města pro mládež
- Zástupce podnikatelů
- Zaměstnanci městského úřadu

Tým se jal rozvíjet vypracovaný návrh participativního rozpočtu Walbrzychu. Tento dokument byl poté zveřejněn, aby tak umožnil všem občanům vyjádřit se ohledně svých zájmů. Občanský tým přezkoumal veškeré názory obyvatel a připravil konečné znění pravidel PRW. Důležitým prvkem při zavádění těchto principů bylo rozhodnutí rady města Walbrzych ohledně poradenství pro veřejnost, které umožnilo celý proces PRW.

V návrhu rozpočtu pro rok 2014 byly pro PRW navrženy 4 miliony Polských zlotých (cca 26 mil Kč). O rok později to bylo již 5 milionů zlotých (cca 32 mil Kč). Celková částka byla rozdělena mezi projekty místní a projekty celoměstské. Na projekty pro celé město bylo přiděleno 1 800 000 zlotých (v roce 2014 to bylo 2 000 000 zlotých) a na místní projekty 2 200 000 zlotých (3 000 000 zlotých v roce 2014). Finanční prostředky na místní projekty byly rozděleny proporčně tak, aby odpovídaly počtu obyvatel.

NAVRHUJETE

Důležitým prvkem informační kampaně PRW jsou přímá setkání se starostou, která probíhají v každé z městských čtvrtí. Během těchto setkání představí starosta hlavní cíle a plány města a detailně s obyvateli probere principy PRW a nápady na projekt. Další možností k rozhovoru jsou samostatná setkání s mladými lidmi na středních školách. V každé ze škol nabádá starosta mladé občany Walbrzychu, aby přihlásili své vlastní projekty a zúčastnili se následného hlasování. Minimální věk osob pro to, aby mohli podat projekt a hlasovat, je 16 let.

>> *Veřejné setkání s občany ve čtvrti Poniatow (foto: Anna Zabska)*

Při utváření projektů se stává důležitou oporou speciální Konzultační místo městského úřadu, které poskytuje možnost setkání například zaměstnancům Zeměměřičského úřadu, investorům a urbanistům. Umožňuje to přezkoumat a vylepšit mnoho přihlašovaných občanských iniciativ ještě v raných fázích. V roce 2013 podali občané Walbrzychu 121 žádostí v rámci PRW, které byly následně přezkoumány týmem lidí zastupujících všechny skupiny - radní, neziskové organizace, seniory, mládež a úředníky. Schvalovací tým projekty kontroluje jen vzhledem k formálnímu a právnímu obsahu jako např.:

- 1)** Úplnost - zda je formulář k projektu vyplněn čitelně a ve všech bodech, zda je k němu připojen seznam s podpisy minimálně patnácti obyvatel Walbrzychu, kteří projekt podporují.
- 2)** Soulad s pravomocemi samospráv - zdali se týká úkolů vlastní samosprávy.
- 3)** Povaha projektu - místní či pro město jako celek.
- 4)** Místo konání ve veřejném prostoru - zdali se to týká nemovitostí dané samosprávy.
- 5)** Řádnost nákladů na plánované úkoly.
- 6)** Trvalost projektu.
- 7)** Schopnost zajistit v následujících letech rozpočet nákladů na údržbu.
- 8)** Slučitelnost projektu s pravidly PRW.

V roce 2013 splnilo podmínky a postoupilo tak k hlasování 71 projektů. Šlo o 18 projektů pro město jako celek a 53 místních návrhů. V roce 2014 bylo podáno méně projektů, byly však lépe připraveny, neboť obyvatelé vybírali z 94 projektů, které byly schváleny (74 místních a 20 pro město jako celek).

Poté, co je ohlášen seznam schválených projektů, zorganizují se dvě nebo tři velká setkání pro obyvatele, na kterých navrhovatelé představí své nápady. Současně s ohlášením seznamu schválených projektů začíná propagační kampaň.

Navrhovatelé se věnují osobnímu obcházení obyvatel anebo své projekty ve velkém prosazují na sociálních sítích.

ROZHODUJETE

Hlasování, které v roce 2013 trvalo 14 dní a o rok později bylo zkráceno na 10 dní, se mohou zúčastnit pouze ti, kdo prokáží, že jsou občany Walbrzychu. Mohou hlasovat pouze jedenkrát a zvolí si k tomu jeden z následujících způsobů: internet (www.wbp.um.walbrzych.pl), poštu (tím, že pošlou radnici svůj hlasovací lístek) anebo hlasují osobně tak, že svůj hlas vhodí do schránek na místech k tomu určených. Každý obvod má pro hlasování určené své vlastní místo (většinou se nacházejí v budovách škol). Účast v roce 2013 přesáhla 22 % a v roce 2014 stoupla dokonce na 25,41 %. Jde o jedny z nejlepších výsledků v celé zemi. Rozložení hlasů vzhledem ke způsobu hlasování je následující: 40 % hlasů dali lidé po internetu, 58 % vhodili do volebních úren na místech k tomu určených a 2 % byla zaslána poštou.

>> Dětské hřiště ve čtvrti Podzamcze (foto: Anna Zabska)

V roce 2013 se vítězným projektem pro město jako celek stal projekt nazvaný "Rekonstrukce stacionárního hospice Jana Pavla II." V roce 2014 to byl projekt nazvaný „Centrum pro zvládnutí bezpečných technik řízení a motoristický sport – Motopark“. Mezi vítězné místní projekty se řadí hlavně dětská hřiště, například Dětský park ve čtvrti Podzamcze (viz obrázek). Vyhlášení výsledků je slavnostní příležitostí a koná se na městské radnici.

Ihned po vyhlášení výsledků přikročí koordinátor PRW k hodnocení, což ve skutečnosti odpovídá hodnocení celého procesu. Provádí se dotazováním veřejnosti, kdy obyvatelé přicházejí s komentáři a názory, které jsou následně využity ke stanovení obecných principů PRW pro další rok.

Role navrhovatelů vítězného projektu nekončí vyhlášením výsledků. Právě oni hrají klíčovou roli ve fázi uskutečňování projektu, kdy fungují jakožto poradci pro vykonavatele, kteří byli vybráni ve výběrovém řízení a spolu s úředníky dohlížejí na to, jak je nakládáno s investicemi.

Stručně řečeno lze případ Walbrzych použít jako ukázkou z některých specifických důvodů, proč PRW dosáhlo takových výsledků. Za prvé jde o velké odhodlání a závazek starosty města, který organizuje a účastní se častých setkání s obyvateli, což poskytuje příležitost k široké debatě, která zase podněcuje aktivitu občanů města.

Za druhé jde o odhodlání neziskových organizací a jiných představitelů společenského života během jednotlivých fází plánování, ustavování a prověřování. To má vliv na větší transparentnost a věrohodnost procesu PRW.

Za třetí vznikla přátelská atmosféra mezi úředníky a radními, kteří představují velkou oporu pro místní obyvatele, pro něž jinak bývá „labyrint“ postupů v celém procesu velkou překážkou.

Za čtvrté proběhla velká informační kampaň v místních médiích, došlo k využití sociálních sítí a byla využita reklama po městě.

>> Příklad světelného panelu určeného pro autobusové zastávky.

Detailní informace naleznete na www.wbp.um.walbrzych.pl.

BRATISLAVA

NOVÉ MESTO

Autor: Peter Nedoróčik, Utopia.sk

Městská část **BRATISLAVA NOVÉ MESTO**, společně s bratislavskou městskou částí Staré Mesto patří v dnešní době k nejlukrativnějším částem Bratislavy. Má 44 000 obyvatel a téměř každý desátý je cizinec. K jejím specifikům nepatří pouze skladba obyvatel, ale také území, v jehož rámci nalezneme rozsáhlé lesy na severozápadních kopcích Malých Karpat i roviny prostírající se kolem břehů řeky Dunaj. Městská část má svou vlastní radu a zastupitelstvo, jemuž předsedá starosta. Nové Mesto spravuje rozpočet o velikosti asi 15 milionů eur.

POČÁTKY PARTICIPATIVNÍHO ROZPOČTOVÁNÍ

Občanské sdružení Utopia.sk začalo spolupracovat s obcí v roce 2013 a vytvořilo Kancelář pro participaci jakožto experimentální součást obecního úřadu. Po společném vyhodnocení činnosti Kanceláře jsme ve spolupráci se starostou panem Rudolfem Kusým přistoupili k vytvoření standardního pracoviště se všemi potřebnými kompetencemi platnými od 1. 1. 2015. Kancelář má v současné době tři zaměstnance na poloviční úvazek a dva zaměstnance na částečný úvazek. Již od svých počátků se Kancelář pro participaci věnuje dvěma oblastem participace – participativnímu rozpočtování (PR) a participativnímu plánování veřejného prostoru. Kancelář se věnuje následujícím činnostem:

- příprava a koordinace celkového procesu PR,
- příprava a koordinace aktivit spojených s participativním plánováním veřejných prostor,
- shromažďování a zpracování názorů obyvatel prostřednictvím dotazníku „Burza nápadov“,
- organizování veřejných setkání,
- organizování a koordinace účastnické komunity,
- individuální konzultace,
- spolupráce s občanskými sdruženími,
- koordinace pracovních týmů v rámci obecního úřadu a jeho rozličných oddělení,
- komunikace a spolupráce s obecní radou,
- propagace jednotlivých aktivit,
- školení a konzultace s ostatními městskými částmi a s aktivisty na Slovensku i v zahraničí,
- správa webových stránek www.pr.banm.sk.

Participativní rozpočtování začalo ve své experimentální podobě v roce 2014. Obecní rada schválila vytvoření Kanceláře pro participaci a Statut PR, jenž definuje procesy, mechanismy rozhodování a povinnosti účastníků. V tomto zkušebním roce PR přidělila rada na uskutečnění projektů občanů 20,000 €.

V rámci přípravy na zkušební rok provedla Kancelář pro participaci následující činnosti:

- Veřejná setkání s cílem shromáždit názory a ve snaze vytvořit participativní územní komunity – v konkrétních správních oblastech města a s tematickým zaměřením
- Individuální konzultace v rámci přípravy projektové dokumentace
- Mediální kampaň
- Zpracování názorů občanů z „Burzy nápadů“
- Přehled procesů pro zkušební rok PR
- Veřejné prezentace projektů a jejich veřejné zvažování
- Proces voleb, kontaktní a hlasovací místa

Výsledkem těchto aktivit byla příprava projektové dokumentace. Pro patnáct zajímavých projektů hlasovalo 592 občanů prostřednictvím internetu a 176 prostřednictvím hlasovacích lístků. Aktivita a kreativita lidí, kteří připravovali projekty, přilákala velké množství obyvatel nejenom z Nového Mesta, ale i z ostatních městských čtvrtí. Internetovou stránku PR Nového Mesta navštívilo za jeden měsíc 3500 osob a několik desítek z nich bylo ze zahraničí.

>> Setkání jedné z tematicky zaměřených pracovních skupin tzv. „participativních komunit“ (foto: Utopia.sk)

TVORBA PARTICIPATIVNÍHO ROZPOČTU

Rozhodování v procesu PR se může odehrávat v několika fázích a/nebo zahrnovat několik typů rozhodování naráz. Důležitou roli hraje tzv. zvažování a připisování důležitosti každému z typů rozhodovacích procesů. Z této perspektivy si můžeme PR představit jako několikero spojených přesýpacích hodin, kdy je rozhodování nejprve otevřeno největšímu možnému publiku a poté se zúží na názory expertů, aby se znovu otevřelo možným reakcím co nejširší škály lidí.

Obecně řečeno se rozhodování týká dvou typů lidí: jsou to ti, kteří jsou rozhodnutím přímo ovlivněni a ti, kteří chtějí rozhodovat z rozličných důvodů. V našem případě jde o hlasující obyvatele Nového Mesta a o ty, kteří prezentovali projekt a podíleli se na rozhodování v předchozím procesu. Dalším důležitým kritériem je úroveň informovanosti o návrhu a vyjádření souhlasu či nesouhlasu. Čím je souhlas informovanější, tím větší důležitosti nabývá. Na základě této i dalších úvah odpovídá individuálnímu hlasování v pilotní fázi PR následující procentuální rozložení:

- Veřejné zvažování – 50 %
- Běžné hlasování – 30 %
- Internetové hlasování – 20 %

Kromě vnitřní logiky procesu ovlivňují toto rozložení i vnější vlivy. Internetové hlasování má nejmenší váhu, protože je možné ho zneužít. Běžné hlasování má největší váhu, protože vyžaduje vyvinutí více úsilí, a tudíž předpokládá i vyšší celkové povědomí. Umožňuje také větší stupeň kontroly úřadům.

Co je to veřejné zvažování? Má podobu moderované veřejné diskuze, která v sobě nese rys společného rozhodování. Výsledkem úspěšného veřejného zvážení je shoda, ale nejde primárně o nalezení kompromisu, jako spíše o společné hledání nových tvořivých řešení. Veřejné zvažování může mít následující strukturu: definování problému – definování dosažitelných/možných způsobů řešení – nalezení a identifikace společného řešení.

>> *Veřejné rozhodování – fáze zhodnocení a seřazení problémů (foto: utopia.sk)*

V našem případě jsme tudíž postupovali následujícím způsobem: potřeby a problémy Nového Mesta – jednotlivé projekty jako návrhy řešení – zhodnocení a seřazení projektů, a tím i výběr nejlepších řešení. Problémy a potřeby Nového Mesta jsme poznali prostřednictvím dotazníků „Burza nápadov“. O těchto potřebách a také o projektech jsme zevrubně informovali ve speciálním čísle místního zpravodaje Hlas Nového Mesta. Aby bylo možné zvolit nejlepší řešení a tudíž zhodnotit projekty, vybrali účastníci veřejného zvážování následující hodnotící kritéria:

- Cílová skupina, pro niž je projekt navržen, a jeho přímý i nepřímý dopad
- Jak moc projekt souzní s preferencemi obyvatel Nového Mesta, které jsme získali prostřednictvím dotazníku „Burza nápadov“
- Kolik dobrovolníků se bude účastnit projektových aktivit
- Efektivní využití finančních prostředků
- Udržitelnost projektu v budoucnosti a podpora procesu PR

V konečném součtu nešlo pouze o soutěž v pořadí projektů. Především účastníci usilovali o to nejlepší pro Nové Mesto, což vzešlo z celku podpořených projektů. Hodnocení projektů je tudíž ucelenou reakcí na potřebu městské části Nové Mesto.

PARTICIPATIVNÍ ROZPOČET 2015

První rok PR přinesl nárůst částky na 240 000 Euro a rozšíření o úkoly a priority, které byly přidány k občanským projektům, čímž vznikly následující definice:

- Občanské projekty jsou nízko-rozpočtové investice (do výše 5000 Euro), které jsou realizovány (společně se) samotnými občany a přinášejí nové nebo zlepšují již existující veřejné služby poskytované městskou částí
- Úkoly jsou nákladné investice, které realizuje a obstarává městská část
- Priority jsou tematické oblasti, které stanovují, kam by měla městská část investovat veřejné prostředky ze svého rozpočtu

Příprava PR 2015 zahrnuje v podstatě stejné činnosti vykonávané Kanceláří pro participaci jako ve zkušebním roce, jen ve větším rozsahu.

BANSKÁ BYSTRICA

Autor: Peter Nedoróčík, Utopia.sk

BANSKÁ BYSTRICA se nachází na středním Slovensku, ve Zvolenské kotlině, v údolí řeky Hron. Historie města se začala psát v 13. století. Z původně Slovenské osady Bystrice zásluhou několika rodin saských kolonistů, které na území dnešního města vytvořily hospodářsko-správní a řemeslnickou základnu budoucího těžebního průmyslu. Dnes patří Banská Bystrica s počtem obyvatel přibližně 78 tisíc k největším slovenským městům. Má 16 městských částí, které spravují samosprávné orgány pod vedením městského zastupitelstva a exekutivy, kterou reprezentuje primátor a městský úřad.

POČÁTKY PARTICIPATIVNÍHO ROZPOČTOVÁNÍ

Krátkou historii PR v Banské Bystrici je možné rozdělit na dvě části: úvodní – neoficiální, která se nesla v znamení spontánní občanské aktivity a oficiální, která začala schválením Statutu Participativního rozpočtu zastupitelstvem města 10. 12. 2013 a začátek PR stanovuje na 01. 01. 2014. Úvodní část charakterizovala neformální veřejná setkání, jejichž cílem bylo seznámit se s mechanismem PR a zmapovat veřejnou situaci ve městě, tzn., jaké existují pro občany možnosti spolupracovat se samosprávou, jaké služby a v jakém rozsahu a kvalitě samospráva poskytuje. Tato přípravná část vyvrcholila závěrečným setkáním s účastí občanů, zastupitelů a úředníků, kde zazněly prezentace o participativním rozpočtu v Polsku a druhou o slovenských příkladech tohoto mechanismu.

Druhá část měla podobu workshopu, kdy se účastníci rozdělili do dvou pracovních skupin, jejichž cílem bylo zamyslet se nad vlastními očekáváními a zejména nad tím, jaké nové možnosti se pro ně otevřou. První tvořili občané, druhou úředníci a zastupitelé. Výstupem setkání byl společný dokument, který se nerodil lehce, protože zatímco se první skupina se zaměřovala zejména na nové možnosti a jejich očekávání se týkala především prohloubení demokracie a komunitního rozvoje, druhá skupina se zaměřila především na rizika a komplikace. Přesto však obě skupiny našli shodu v následujících bodech:

- garance procesu – zabezpečení procesu (obě strany se shodly, že je potřebná důvěra, aby se nestalo, že se naplánované nepodaří zrealizovat, protože „se tak rozhodne úředník anebo zastupitel“ anebo se navrhovatelé projektů nezapojí).
- Stanovení kompetencí (zatím co občanská strana očekávala posílení jejich vlastních – občanských kompetencí, druhá strana zdůrazňovala potřebu jejich jasného stanovení a přerozdělení mezi občany, úřadem a zastupiteli).
- Společné vypracování pravidel a procesů pro participativní rozpočet v podobě statutu.

>> *Neformální veřejné setkání – leden 2014 (foto:Utopia.sk)*

Statut nakonec vznikl v zastupitelstvu a prošel připomínkováním úřadu a občanů. Jejich připomínky byly zapracovány v různé míře. Definuje základní aktéry procesu na straně občanů: účastník, koordinační rada (Koor), coby dobrovolný orgán volený účastníky procesu, jehož úlohou je koordinovat občanské aktivity a zastupovat účastníky v orgánech města, tematické skupiny, která má sloužit jako možnost pro setkávání účastníků. Pro PR v Banské Bystrici definuje tyto kroky:

- 1) Vyhlášení PR pro příslušný rozpočtový rok prostřednictvím KooR;
- 2) První diskusní fórum – stanovuje prioritní témata pro projekty, výšku financí pro jednotlivé projekty, konkrétní tematické skupiny a datum druhého diskusního fóra;
- 3) Podání návrhů – období pro vypracování projektových dokumentací;
- 4) Posouzení návrhů – posuzují se jen formální kritéria, posuzovateli jsou KooR a příslušné oddělení úřadu;
- 5) Druhé diskusní fórum – je rozdělené do dvou částí. V první probíhá prezentace projektů. V druhé probíhá hlasování. Lidé, kteří se nezúčastní diskusního fóra, mohou hlasovat také v klientském centru městského úřadu během následujících pracovních dní.
- 6) Realizace.
- 7) Závěrečné diskusní fórum – může hlasováním doporučit priority pro následující rok a vyjádřit se k neschváleným projektům.

Po jeho schválení v městském zastupitelstvu začal první pilotní ročník PR v Banské Bystrici. O finanční prostředky se ucházelo 31 projektů v tematických oblastech Aktivní občanství a komunitní rozvoj, Zeleň v městě, Kultura, Mládež, Sport a Zdraví, a společně žádaly o téměř 100 tisíc eur. Veřejného hlasování během Druhého diskusního fóra, které se uskutečnilo 22. května 2014 v prostorech radnice, se zúčastnilo 205 občanů a v klientském centru hlasovalo 177 občanů. Dohromady tak o projektech hlasovalo 382 občanů.

>> První diskusní fórum – únor 2014 (foto: Utopia.sk)

6. června 2014 se uzavřelo hlasování v Klientském centru na Městském úřadu v Banské Bystrici. Občané svými hlasy rozhodli o projektech, které získají podporu z participativního rozpočtu města. Podpořené byly projekty: Sportovně - společenský den, Projekt LÉTO - Kultura pro lidi, Komunitní centrum v Iliaši a Florbal - cesta k pohybu a zdraví.

I přes bouřlivou veřejnou diskusi, která se týkala především způsobu rozhodování, se v Statutu PR nestaly žádné převratné změny a hlasování zůstalo jediným způsobem rozhodujícím o pořadí a podpoře projektů. Nezměnila se ani výška financí vyčleněná pro PR v roce 2015 a zůstala na sumě cca 20 tisíc euro. O finance se tak ucházelo 20 projektů.

POROVNÁNÍ PŘÍKLADŮ V BANSKÉ BYSTRICI A BRATISLAVĚ NOVOM MESTE

Jak v Bratislavě, tak i v Banské Bystrici, začaly snahy o PR v roce 2013. V obou případech stálo na začátku občanské sdružení Utopia. Reagovalo však na dva odlišné aktéry. Zatímco v případě bratislavského Nového Mesta přišel s podnětem starosta městské části Rudolf Kusý, v Banské Bystrici to byla trojice občanů – aktivistů.

To, odkud přišel prvotní impulz, významně ovlivnilo, další průběh událostí a také celkovou podobu mechanismu PR. Pro porovnání obou procesů se zdají být nejdůležitější následující dvě kritéria. Jednak výška vyčleněných financí, realizace a procesy PR a potom aktéři, komunity a vztah občanské strany so samosprávou.

VÝŠKA VYČLENĚNÝCH FINANČÍ, REALIZACE A PROCESY PR

Oba participativní rozpočty začínaly svůj pilotní ročník přibližně se stejnou sumou, avšak Bratislava se ve svém prvním oficiálním ročníku rozšířila také o tzv. zadání a vyčleněná suma se tak vyšplhala na šestinásobek původní částky. Naproti tomu, že se nezměnily částky vyčleněné na občanské projekty, výsledné realizace se výrazně lišila v dvou aspektech: v množství podpořených projektů a v jejich různorodosti týkající se rozsahu témat i cílových skupin. Zatímco co báňskobystrické podpořené projekty se týkají výhradně kultury a sportu, podpořené novoměstské projekty mají výrazně širší záběr. Nacházejí se tu také témata jako bezdomovectví, život seniorů, či zeleň a životné prostředí. Mám za to, že jak množství, tak tematická různorodost projektů je daná procesy PR, přičemž nejdůležitější roli tu sehrává formát rozhodování. Pokud Banská Bystrica akceptuje pouze hlasování, v Novom Meste sehrává klíčovou roli institut veřejného zvažování, který má zásadní podíl na výsledku rozhodování. V obou ročnících deliberace přinesla klíčovou přeměnu, která způsobila, že aktéři PR změnilí optiku vnímání a následně také vlastní jednání. Prvek soutěživosti byl výrazně snížený snahou o vzájemnou spolupráci, což se projeví zejména v těchto dvou aspektech:

- deliberativní fórum vždy dospělo k rozhodnutí snížit projektové rozpočty tak, aby bylo podpořených víc projektů, než to původně bylo možné;
- na základě diskuse se zohledňovaly celkové potřeby městské části, s kterými se účastníci fóra na začátku důkladně obeznámili, což způsobilo, že během rozhodování dokázali aktéři ocenit témata a projekty, která byla mimo rámec jejich vlastních preferencí;

AKTÉŘI, KOMUNITY A VZTAH OBČANŮ SE SAMOSPRÁVOU

Oba PR se liší také v tom, kdo sehrává roli centrálního aktéra procesů. V Banské Bystrici je to Koordinační rada (KooR) – orgán složený z občanů, kteří se každoročně volí jako zástupci účastníků PR. Ústředním aktérem v Novom Meste je Kancelář pro participaci, která se po skončení pilotního ročníku stala standardní součástí úřadu jako jedno z oddělení.

Zatímco co Kancelář pro participaci zahrnuje placená místa a členové disponují úředními kompetencemi, KooR je volnočasovou aktivitou s minimálními kompetencemi jak ve vztahu k samosprávným orgánům tak také k aktérům PR.

Z těchto důvodů jsou možnosti účastníků obou procesů rozdílné a přinášejí také rozdílné výstupy a výsledky. Zatímco v Banské Bystrici se uskutečnili tři veřejná fóra a několik setkání pracovních tematických skupin (komunit), Nové Mesto bylo svědkem osmi veřejných setkání v jednotlivých čtvrtích, čtyř tematických veřejných setkání a tří veřejných setkání, kterými vrcholil proces participativního rozpočtu.

Do procesů PR se též zapojilo kromě Kanceláře pro participaci také pět dalších oddělení místního úřadu. Důležité je také to, že Kancelář se věnuje také participativnímu plánování veřejných prostor a zveřejňování dat, čímž rozšiřuje participativní procesy do dalších oblastí společenského života kromě financí a postupně krok po kroku také úředních postupů.